

איש לרעהו

לקט אמרות
חז"ל, רעיונות,
עובדות והנהגות
מגדולי ישראל,
על מדות טובות
שנביאות
לאהבת הזולת,
הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
© אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס
בלי רשות בכתב

מכון אהבת אמת - המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת ע"ש ר' צבי יהודה דומוביץ ז"ל

רח' אבן עזרא 2 ירושלים 92424 טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812

שבת קודש ה' אדר ב תשס"ח שבת - ירושלים 5:11 תל-אביב 5:26 חיפה 5:17 מוצ"ש - ירושלים 6:24 תל-אביב 6:26 חיפה 6:25

פרשת ויקרא

ענוה

מעלה לאדם שמקטין עצמו ונוהג בענוה עם זולתו !

נלמד מהפסוק: "ויקרא אל משה" (פרק א"א)

וכתב בעל הטורים: א' ד"ויקרא" זעירא, שמשא לא רצה לכתוב אלא "ויקר" כדרך שנאמר בבלעם, כאילו לא נראה לו ה' אלא במקרה. ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ב"אלף" וכתבה קטנה. והכלי יקר הביא מהילקוט: "אלף" דויקרא זעירא. "אלף" לשון לימוד כמו "ואאלף חכמה" (איוב לג'ג) ורמז שאין הלימוד מתקיים אלא במי שמקטין עצמו.

כבר הזכרנו בעבר שהמעלה הנשגבה ביותר שישנה במדת הענוה באה לידי ביטוי במדת ה"השתוות" כמו שכתב החובת הלבבות שיהיו השבח שמשבחים אותו והגנאי שמגנים אותו שוים בעיניו. וזו היתה מדתו של משה רבינו.

לפיכך, אם נראה אדם שחושש מאוד מן הכבוד ובורח ממנו, הוכחה היא שעדיין לא הגיע למדרגת הענוה האמיתית שהרי אם לא היה מייחס חשיבות כלשהי לכבוד, לא היה בורח ממנו. [וזהו התרוץ לשאלה: מדוע "הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו" הרי אינו רוצה בו ומדוע נענש שירדוף אחריו].

עפ"י יסוד זה ביאר הצדיק רבי אהרן אריה מפרעמישלאן זצ"ל את הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה (בתהלים דג') "בני איש עד מה כבודי לכלימה": כאשר האדם העניו מואס בכבוד ומתרחק ממנו, הרי אם מכבדים אותו, נכלם הוא ומתבייש על שעושים לו כבוד שאינו מגיע לו. ואולם כאשר זוכה לשלימות מדת הענוה היא מדת ההשתוות, שוב אינו מתבייש אם מכבדין אותו, שהרי הכבוד והבזיון שוים אצלו...

הוא שהתאונן דוד המלך "עד מה כבודי לכלימה" - עד מתי הכבוד שמכבדים אותי יהיה לי לבושה ולכלימה? אימתי אזכה למעלה האמיתית של מדת ההשתוות שהבזיון והכבוד יהיו שוים אצלי...!

"מדוע שולחים אלי את הילדים...?"

סיפר הגאון רבי משה מדכי שולזינגר שליט"א: בשנתיים האחרונות של הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי - הסטייפלער זצ"ל, גדשו אלפים את היכל כולל חזון איש בשעה שאמר שיעור ליום השנה של החזון"א שחל בט"ו חשוון. המעמד היה נאדר בקודש. לעת ערב התבטא הסטייפלער בפני ברוב ענוותנותו: "מפני שהשיעור הוא פעם אחת בשנה, לכן באים הרבה אנשים... מסתבר שאם הייתי אומר שיעור פעם בשבוע לא היה אפילו מנין אחד להגיד אחר כך קדיש דרבנן...

ביום הפורים, במיוחד בשנותיו האחרונות של הסטייפלער, היה מתאסף ציבור גדול בביתו מכל החוגים והעדות בהם ילדים רבים שציפו לקבל את ברכתו, אמר לי על כך הסטייפלער:

"בפורים אין לומדים ב"חיידרים". הילדים הקטנים מסתובבים לאמהות בבית ומפריעים להן להכין את סעודת פורים ומשלוחי המנות, על כן החליטו הנשים לשלוח את כל הילדים עם אבותיהם לזקן אחד, שמפאת חולשתו נמצא תמיד בביתו, כדי שיסתובבו בביתו כמה שעות, ובכך להקל מעליהן את עבודת היום..."

מתוך מאמר - אלול תשמ"ה

ללמוד מהמזוזה...

מעשה בצדיק רבי שמואל אליהו מזוואלין זצ"ל שישב וערך שולחנו לבילי שבת. באו ואמרו לו כי חסיד פלוני שהינו תלמיד חכם עומד בבית המדרש כשהוא מתמרמר ומתרעם על כי לא נתכבד לשבת ליד השולחן במקום מכובד...

החזיר להם הרבי: אל יתמרמר. אימרו לו כי הנה המזוזה שבדואי עולה עליו בתורה ובקדושה ואין היא מתרעמת על שהשאירו אותה ליד הדלת...

חסידים מספרים ח"ב פ"א

לעילוי נשמת

הר"ר בנימין זאב בן ר' יצחק הקר ז"ל

נלב"ע ה' אדר ב' תשמ"ג

הוקדש על ידי המשפחה הזו

שלא להכשל בגזל ממון חברו ח"ו !

נלמד מהפסוק: "אדם כי יקריב מכם" (פרק א"ב)

וכתב רש"י: "אדם" למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. עכ"ל. ובפסוק להלן נאמר: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו בפקדון" (פרק ה"א). ולמדו מכאן חז"ל: אמר רבי לוי, קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא. ופירש הרשב"ם: גזל הדיוט הקדים בו חטא למעילה דכתיב: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו"... דמיד בהתחלת הגזל קרי ליה חוטא, משעת כפירה, וגבי הקדש כתיב: "כי תמעול מעל וחטאה בשגגה" דאינו נקרא חוטא עד שנהנה. (בבא בתרא פח:).

אחת מהמצוות החשובות בימים הבעל"ט היא ההתרמה לצדקה ולהחזקת תורה. אך גם בזה יש לזכור שההתרמה תעשה במסגרת ההלכה, ובמיוחד יש להזהר שהתורם יתן תרומתו בלב שלם ולא מחמת כפייה באופנים שונים. שאם אינו נותן בלב שלם הוא חשש גזל.

ומצאנו דברים מאלפים לעינינו זה בתרגום **יונתן בן עוזיאל** על הפסוק בפרשת צו: "וישחט ויקח משה... ויחטא את המזבח"... (ח"טו). ובתרגום יונתן: "... ורבי ית מדבחה מן כל ספק אנוס וחסופין [=טיהר המזבח מכל ספק גזל ואונס] "מטול דחשיב בלבביה דלמא נסיבא סרכיא דבני ישראל אפרשותא מן אחיהון באונסא וקריבו לעבידת משכנא או דלמא השתכח בבני ישראל דלא הוי בליבה למיתיא לעבידתא ושמע קול כרוזא..." [=הרהר בלבו שמא נטלו סרכי ישראל, המה השוטרים, תרומה באונס וקרבו לעבודת המשכן. או שמא ימצא בישראל שמחמת מורא הכרוז הביאו שלא ברצון וכתב "מאשר ידבנו לכו" לכן טיהר משה המזבח]. הדברים מדברים בעד עצמם.

על הפסוק "אדם כי יקריב מכם" פירש רש"י: אדם למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. והביא הגה"צ **רבי אליהו לופיאן** זצ"ל (**לב אליהו** - שביבי לב) את מה ששאל **החפץ חיים**: הרי האיסור לא להקריב מן הגזל מקרא מפורש הוא "אני ה' שונא גזל בעולה" (ישעי' סא) ומדוע צריך ללמוד זאת מאדם הראשון?

ותירץ החפץ חיים שיש שני מיני גזל: יש גזל ממש שלוקח מחברו בעל כורחו וכדומה, ויש שאדם נותן מרצונו ומדעתו כגון שרואה לפניו תלמיד חכם וצדיק ורוצה להנות אותו מנכסיו, ובאמת אינו כזה תלמיד חכם וצדיק כפי שנראה, נמצא שאצל המקבל זהו בבחינת גזל, כי אילו היה הנותן יודע שאינו תלמיד חכם ואינו צדיק הרי לא היה נותן לו...

הוא שאמר הכתוב "אדם" כי יקריב... להורות: מה אדם הראשון כל מה שהקריב לא היה בו גזל אפילו בבחינת גזל באופן הב' שהרי הקב"ה יודע הכל ונותן לו, כך יהא כל אדם נזהר כמו אדם הראשון שלא יהיה כלל מן הגזל אפילו כאדם הראשון.

והוסיף רבי אליהו לופיאן לספר על החפץ חיים שפעם כאשר הגיע בברכת המזון ל"ונא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם... שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד" נאנח אנחה גדולה. אחרי ברכת המזון שאל אותו בנו על מה ולמה נאנח? והשיב: לכאורה לא מובן מה שמסיימים "שלא נבוש לעולם ועד" הרי אם נצרכים ח"ו למתנת בשר ודם, הבושה היא כאן בעולם הזה אבל לא בעולם הבא!?

וביאר החפץ חיים עפ"י האמור לעיל, שפעמים המקבל מתנה מגיע לידי בושה גדולה גם בעולם הבא כאשר תובעים ממנו על כך שנתנו לו בתור תלמיד חכם וצדיק, ולא היו דברים מעולם!...

נשאלה שאלה: האם מותר לאדם להציל את עצמו ע"י גזילת ממון חברו על מנת להחזיר לו? נחלקו בזה **רבתינו הראשונים**: לדעת רש"י (בבא קמא ס: ד"ה ויצילנה) אסור גם אם דעתו להשיב את הגזילה, ולדעת **התוס' והרשב"א** (שם) מותר להציל עצמו בממון חברו על מנת להשיב לו. וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סימן שנט ס"ד)

על מה הצטער החפץ חיים?

כאשר עבר החפץ חיים את גיל השמונים, פנה ביום ערב שבת קודש רגלי לבית הטבילה שעמד במרחק קילומטר אחד מאכסניתו, והדרך בבוץ קשתה עליו. כשנודע הדבר לאחד האברכים במקום, רתם סוס ועגלה ומיהר לבית הטבילה. הוא הציע לחפץ חיים שיחזירו הביתה כשיגמור מעשיו שם.

נענה לו החפץ חיים והאברך שמח בזכייתו. ואולם כשהגיע לביתו של החפץ חיים והח"ח ירד מן העגלה, ביקש החפץ חיים ממנו שימתין רגע, כי הוא זקוק לו. הבין האברך שהח"ח מתכוון לשלם לו שכר טירחא, ומיד הצליף בסוס והתרחק מן המקום...

והנה אחר שחלפו שעות אחדות, ברגעים האחרונים לפני הדלקת נרות, נכנס אצלו בבהלה חתנו של החפץ חיים **רבי צבי הירש לוינסון** זצ"ל והניח סכום כסף על שולחנו, בתוספת אמירה:

"**יעשה** מר עם המעות כחפצו, אבל אני מוכרח להשאירם כאן. מזה שעות אחדות, חותני החפץ חיים, מחוסר מנוחה ומצטער מאוד, באומר שמימי לא נהנה מבני אדם ולא קיבל שום שירות חנם בשום אופן. חוס איפוא על בריאותו ואל תסרב לקחת את התשלום..."

מאיר עיני ישראל

לך אסור למכור חלב מהול

סח הגאון **רבי מרדכי הכהן שטרסר** זצ"ל (רבה של אלטנדרוף):

פעם דרש **החתם סופר** תוכחת מוסר למוכרי החלב המביאים חלב לבתים ומערבים בו מים, שמלבד איסור הגניבה וגניבת הדעת יש כאן גרימת עוול לילדים הרכים הצריכים חלב מבריא לבריאותם.

והנה כעבור ימים אחדים בא לפניו אדם ואמר לו:

"**רבי**, שמעתי את הדרשה וחדרה לעומק ליבי. הפסקתי למהול את החלב במים, אך דא עקא, מאותה עת פסקו לקנות אצלי הם טוענים שטעם החלב מוזר..."

נאנח החתם סופר ואמר: "אכן, כדי לזכות לחלב אמיתי, יש צורך בכסף כשר..." הקונים אינם ראויים לחלב אמיתי, אבל לך אסור למכור חלב מהול במים..."

הגדת החת"ס

הנכשל בגזל ח"ו, עליו להזדרז להשיב את הגזילה!

נלמד מהפסוק: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל" (פרק ה-כג)

וכתב הרמב"ם (פ"א מגזילה א"ב): כל הגוזל את חברו שוה פרוטה, עובר בלא תעשה שנאמר "לא תגזול". ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב ניתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל זו מצות עשה...

בפסוק נאמר: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל" (ה-כג) ופירש רש"י: כי יחטא ואשם - כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי חטא ואשם. [שואם לא כן מי יכריח אותו להשיב את הגזילה (שפתי חכמים)].

ומוסיף הכלי יקר לבאר: "כי כל חוטא לעולם לא ישם אשם נפשו ודרך איש ישר בעיניו, כי הוא מורה היתר לעצמו בכל דרכיו לומר שזה חייב לו ממקום אחר, לפי דמיונו. או נדמה לו כי בעל הפקדון עשה לו איזה עוול על כן מעכב פקדונו. לפיכך, ביום שישם אשם בנפשו ויכיר טעותו וכי לא טוב עשה בעמיו, זהו שנאמר ואשם, שיאשים את עצמו ומורה גם הוא יורה איסור לעצמו ע"י שיכיר בחטאיו ואז ודאי יתן אל לבו לשוב בתשובה וישיב את הגזילה אשר גזל.

ובהמשך אומר הכתוב "ושלם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו". מה הענין בתשלום חומש דוקא? מבאר הכלי יקר, לפי שהקב"ה נותן לאדם כסף וזהב כדי שיתן מהם לעניי עמו, ואמרו חז"ל, המבזבז, אל יבזבז יותר מחומש. ואיש זה, לא זז בלבד שלא נתן מממונו חומש לצורך צדקה, אלא אדרבה, גזל משל חברו, על כן הדין נותן להענישו בתוספת חומש, כי גזילת הקרן תכופר בהשבת הגזילה, ומה שלא נתן חומש לזולתו, יכופר לו במה שיוסיף חומש.

ספק מענין הציע הגאון רבי אלעזר סגל לנדא זצ"ל (בספרו יד המלך): הגוזל את חברו ובא אדם אחר והשיב לנגזל עבורו, האם קיים הגזלן בהשבתו של אחר, את מצות עשה של "והשיב את הגזילה אשר גזל" אשר חל על הגזלן בעת שגזל, והנה אם הלה השיב את החפץ עצמו, הרי פשיטא שיצא בזה הגזלן ידי חובת "והשיב". אך אם נאבד החפץ הגזול ונתחייב הגזלן בתשלומי דמים, והאחר שילם משלו, האם יצא הגזלן יד"ח שהרי למעשה לא הפסיד הנגזל וממילא נפטרה הגזלן, או שחייב התשלום עדיין מוטל על הגזלן עצמו, ומה ששילם השני הוא כמתנה בעלמא?

"יעשה צרכי רבים"

סיפר כ"ק אדמו"ר גאב"ד אונגוואר הגאון רבי מנשה קליין שליט"א: שמעתי מהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שלאחר פטירת הגאון האדר"ת זצ"ל הגיע הגאון רבי בן ציון יאדלר זצ"ל לפני הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל וגילה לו כי מיום בואו של האדר"ת לירושלים קרא לו ואמר לו כדברים האלה: "היות שהייתי רב בחו"ל ואולי נהנתי ומעלתי ח"ו בממון ציבור שלא כהוגן ומעלתי בשליחותי ונתחייבתי להשיב והוי ח"ו בכלל גזל הרבים שאין לו תקנה אלא לעשות צרכי רבים וזיכוי לרבים, על כן אציע לעשות עירוב בירושלים ואני מקבל עלי כל ההוצאות של העירוב."

"הוא התנה עמי - המשיך רבי בן ציון לספר - שלא לגלות הדבר לשום אדם בעודו חי, וכך אכן עשה כל ארבע השנים שחי בירושלים. עתה שנפטר עלי להודיע לרבי שמואל, ואם ירצה ימשיך בעירוב ואם לא, יבטל שכן אין לי יכולת להמשיך לממן העירוב מכיס".

רבי שמואל סלנט הופתע, ומיד החליט להמשיך את העירוב, ומכיון שהיה הסכם בין שני הקהילות בירושלים להשתתף בשוה בכל הוצאות צרכי הקהילה, ביקש מהם שישתתפו במימון הוצאות העירוב. ואולם אחת הקהילות סירבה בנימוק כי ממילא אינם משתמשים בעירוב הזה.

סיים רבי שלמה זלמן את סיפורו בפני גאב"ד אונגוואר בדברים הבאים: מאותה קהילה שסירבה להשתתף בהוצאות העירוב כמעט רובם ככולם נעשו בניהם מחללי שבת, ומנה שמותיהם אחד לאחד, ואילו מהקהילה השניה שהסכימה להשתתף נשארו מבניהם גדולי ישראל.

שו"ת משנה הלכות

המשך "מתכוננים לזמן קיץ"

כאמור, מידי שנה אנו עורכים סקר שבודק את הצלחת תוכנית

תלמוד תורה חניכי הישיבות, ביתר

הלימודים בנושאים שבין אדם לחברו. השנה היו התוצאות מרנינות לב בכל המוסדות, אך ברצוננו לציין במיוחד עשרה תלמודי תורה שבלטו בהצלחתם וזכו על כך בתעודה מיוחדת (סדר המוסדות לפי סדר א"ב):

תלמוד תורה בניהו, נתיבות. תלמוד תורה הבאר, רחובות. תלמוד תורה חניכי הישיבות, ביתר. תלמוד תורה יקירי ירושלים, ירושלים. תלמוד תורה מגן אבות, בית-שמש. תלמוד תורה מסילת ישרים, ירושלים. תלמוד תורה קמניץ, נוה יעקב ירושלים. תלמוד תורה קרלין, רמות ירושלים. תלמוד תורה קרעטשניף, רחובות. תלמוד תורה רש"י, תל-אביב.

יש להם לנהוג. מה לומר לילד - ומה לא. מתי להגיב - ומתי לחדול מכך. לפיכך הפקנו חוברת מיוחדת שכוללת את יסודות החינוך.

תלמוד תורה "קהילת קאמניץ"

מדובר בחוברת מקוצרת ויסודית, אשר תפקידה לסלול קו התנהגות בסיסי שיעניק חינוך יעיל - ומעבר לכך שהחינוך בבית יהיה תואם לערכים עימם מצטייד הילד בתלמוד תורה.

אנו תקווה שאת שנת הלימודים הנוכחית - שנת "וציותי את ברכתי" נוכל לסכם בהצלחה עוד יותר גדולה.

החינוך הוא דבר שבנפש-כולנו מאז שאבי האומה - אברהם אבינו - הצטווה: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו' (בראשית יט, יח).

ומי כעמך ישראל

סיפורים בני זמננו

מתכוננים ל"זמן קיץ"

תתי"ם נוספים, אשר שילבו לימוד עניינים שבין אדם לחברו בתוכנית הלימודים שלהם. במשך כל השנה ביקרנו במוסדות, על מנת להתרשם ולעמוד עם ידעל-הדופק. בכל ביקור התעניינו לקבל תגובות הן מצוות ההוראה והן מהתלמידים.

בשנה האחרונה גם התרגשנו לפגוש בחורים שכבר לומדים בישיבה-קטנה, ואשר זוכרים ומזכירים בהתלהבות את לימודם באמצעות החוברות בתתי"ם. הם מדברים על כך בחיך ובחיבה - מה שלדעתנו מוכיח יותר מכל על ההצלחה. בחורים אלו מעוררים רושם של

"תעודת מצטיין השנה"

אנו עומדים כעת לקראת סוף 'זמן חורף' במוסדות. החורף הארוך שמאחורינו, וחג הפסח שמלפנינו מסוגלים להשכיח מאיתנו שבסוף 'בין הזמנים' הבא יתחיל זמן חדש: 'זמן קיץ' הבא עלינו לטובה.

את המאמר הנוכחי אנו מפרסמים כהכנה לקראת הזמן הבא. זה נעשה מתוך הבנה שמוסדות שירצו להשתלב במערך הלימודים של ענייני בין אדם לחברו, כדאי שיתנו על כך את הדעת כבר מעכשיו.

תלמוד תורה "קרעטשניף"

ב חורים "בנויים", אשר השכילו להתנהג עם הזולת ועם מוריהם. אין לנו ספק שהוריהם רוויים מהם רק נחת.

* * *

חוברות הלימוד גרמו להתעניינות בנושא, גם בקרב הורים. השתתפנו בשנה האחרונה בכמה הרצאות

שנערכו במיוחד עבור ציבור ההורים, שרצה להרחיב את הידע שלו בנושאים בהם אנו עוסקים.

פעם אחר פעם נתקלנו בתופעה, בה הורים אינם בטוחים כיצד

תלמוד תורה "יקירי ירושלים"

כלפי מה הדברים אמורים?

מכון 'אהבת-אמת' מפיק חוברות לימוד לתלמודי התורה בנושאים שביין אדם לחברו. כל מוסד שמתתף בתוכנית, מקדיש זמן מידי שבוע לשיעור בנושא. בעזרת החוברות, שמתאמות לגילאים השונים, לומדים הילדים על נושאי מידות טובות. בחוברות מרוכז חומר איכותי, ובעיקר; בעל אופי מעשי. לאחר שהמחנך מוסר שיעור בנושא מסוים, מתבקשים התלמידים לפצח תרחישים שונים. בעקבות כך מתעורר דיון ער שמקרב את העניין ללבות התלמידים.

מידי שנה אנו עורכים 'סקר' אשר יעניק לנו תמונה ברורה בנוגע להצלחת או אי-הצלחת התוכנית. אנו שמחים לבשר כי בשנת הלימודים האחרונה נוכחנו בהצלחה מיוחדת שהייתה לתוכנית במוסדות השונים ברחבי הארץ.

בסייעתא דשמיא נוספו בשנה האחרונה

תלמוד תורה "קארלין סטאלין"